

Søren Hartmann Hede

Velfærdsstatsregimer og arbejdsmarkedspolitik - grupperer velfærdsstaterne sig som forventet?¹

Esping-Andersens teori om de tre grundlæggende velfærdsstatsregimer har overlevet overgangen fra den gamle til den nye velfærdsstatsteori og må siges at være god latin inden for politologiske velfærdsstatsstudier. Brugen af regimeteorien er således også ganske udbredt inden for arbejdsmarkedspolitiske studier på trods af til tider modstridende empiri og en manglende systematisk eftervisning af teorien inden for området. En undersøgelse af den gennemførte arbejdsmarkedspolitik i 21 velfærdsstater giver kun delvis støtte til Esping-Andersens teori. Hvad enten glasset på den baggrund anses for halvt fuldt eller halvt tomt, så har dette betydning for brugen af regimeteorien: Det er utilstrækkeligt udelukkende at benytte en regimeoptik til sammenfatning af analyser af et større antal lande, ligesom man ikke kan forvente at indfange variationsrummet inden for arbejdsmarkedspolitikken ved kun at analysere arketyper fra hvert regime.

Da Esping-Andersen udviklede sin teori om de grundlæggende velfærdsstatsregimer, skete det med afsæt i velfærdsstatens ekspansion, og velfærdsstaterne blev inddelt i tre regimer – det liberale, konservative og socialdemokratiske regime – på baggrund af den gennemførte velfærdspolitik. I nyere studier af reformprocesser inden for velfærdsstaten har man generelt ment, at teorier, der blev udviklet til forklaring af velfærdsstatens ekspansion, ikke har meget at gøre i forhold til forklaring af reformer i de såkaldte modne velfærdsstater. Dette har dannet baggrund for betegnelsen *the new politics of the welfare state*. I sine tidlige studier kritiserede Pierson eksempelvis Esping-Andersen for at benytte de samme teorier til at forklare både velfærdsstatens ekspansion og velfærdsstatens krise. Ifølge Pierson er der behov for nye teorier, idet "retrenchment is not simply the mirror image of expansion" (1996: 156).

Esping-Andersens idé om de grundlæggende velfærdsstatsregimer har dog overlevet overgangen fra den gamle til den nye velfærdsstatsteori. Selv Pierson benytter i sit nyeste værk de tre velfærdsstatsregimer til at analysere fremtidige udfordringer for de modne velfærdsstater (2001: 431-456). Esping-Andersens velfærdsstatsregimer kan altså siges at være blevet god latin inden for politologiske velfærdsstatsstudier.

Inden for studier af arbejdsmarkedspolitiske reformprocesser benytter man sig også af Esping-Andersens velfærdsstatsregimer. Det sker eksempelvis hos Kvist (2000a), Scharpf (2000), Wood (2001), Goul Andersen (2001), Bonoli & Sarfati (2001) og Auer (2000). Brugen af regimeteorien er dog ikke altid lige eksplicit. Eksempelvis følger Auer langt hen ad vejen Esping-Andersens regimetytologi uden en eneste henvisning (Auer, 2000: 54-56). Brugen af regimeteori inden for arbejdsmarkedspolitiske studier synes da også at være meget naturlig, idet arbejdsmarkedspolitikken indgik som en væsentlig variabel i Esping-Andersens inde-

ling af velfærdsstaterne (1990: 35-54). En stor del af Esping-Andersens hovedværk omhandlede ligeledes relationen mellem velfærdsstaten og arbejdsmarkedet (1990: 139-217).

Der er dog to grunde til at være varsom med ukritisk at benytte Esping-Andersens velfærdsstatsregimer inden for studiet af arbejdsmarkedspolitiske reformer. For det første er der klare eksempler på, at velfærdsstater inden for samme velfærdsstatsregime har indrettet deres arbejdsmarkedspolitik forskelligt, når man ser på de variable, der fremhæves som centrale inden for nyere arbejdsmarkedspolitiske studier: arbejderbeskyttelseslovgivning, generøse velfærdssystemer og aktiv arbejdsmarkedspolitik. Selv om Danmark og Sverige som socialdemokratiske velfærdsstater burde ligne hinanden meget, er eksempelvis den danske arbejderbeskyttelseslovgivning langt mere fleksibel end den svenske (Kvist, 2000a: 13), og der er flere væsentlige forskelle i de to landes arbejdsmarkedspolitik (Bjørklund, 2000: 168).

For det andet er det ikke empirisk undersøgt, om de modne velfærdsstater med hensyn til deres arbejdsmarkedspolitik optræder i de tre klynger, som man må forvente ifølge Esping-Andersens teori. Samtidig antyder en nylig analyse af EU-landenes nationale handlingsplaner for beskæftigelse, der dog hovedsageligt fokuserer på Danmarks rolle som arbejdsmarkedspolitisk forbillede for resten af EU, at Esping-Andersens regimeteori ikke gør sig gældende på det arbejdsmarkedspolitiske område (Kongshøj Madsen, 2003).

Et argument om, at den empiriske verificering er underordnet, idet velfærdsstatsregimerne blot bruges som weberianske idealtyper, holder ikke, idet en væsentlig pointe hos Esping-Andersen netop er, at velfærdsstaterne empirisk vil gruppere sig i tre klynger. Desuden benyttes velfærdsstatsregimerne ofte i forbindelse med generaliseringer ved casestudier. Eksempelvis synes det underforstået, at omfatter en given analyse en arketype fra hvert regime, så kan analysens pointer udstrækkes til de fleste modne velfærdsstater. En sådan brug af regimeteorien kræver dog, at velfærdsstaterne grupperer sig i de forventede klynger.

På denne baggrund er det interessant at undersøge, om en opdeling af de modne velfærdsstater i de tre regimer udviklet af Esping-Andersen og en eventuel brug af disse regimer i forbindelse med generalisering ved casestudier er berettiget inden for arbejdsmarkedspolitiske studier, dvs. om velfærdsstaterne inden for de forskellige regimer tilnærmelsesvist har gennemført den samme arbejdsmarkedspolitik målt på de centrale dimensioner, der fremhæves af nyere arbejdsmarkedspolitisk forskning.

Ved hjælp af klyngeanalyse undersøges problemstillingen for 21 velfærdsstater i årene 1990, 1995 og 2000. Resultatet er, at empirien kun delvist understøtter Esping-Andersens teori: Værst ser det ud i 1990, mens billedet i 2000 stemmer bedre overens med forventningerne. Uanset om man på den baggrund anser glasset for at være halvt fuldt eller halvt tomt, så har dette betydning for brugen af Esping-Andersens velfærdsstatsregimer inden for arbejdsmarkedspolitiske studier.

Første del af artiklen giver en kort redegørelse for teorien bag Esping-Andersens velfærdsstatsregimer samt kritikken af den. Til brug for en operationalisering af den samlede arbejdsmarkedspolitik gives herefter en sammenfatning af de cen-

trale variable inden for nyere arbejdsmarkedspolitiske studier. Herefter gennemgås brugen af velfærdsstatsregimer inden for disse studier, hvilket fører til opstillingen af hypoteser for den gennemførte arbejdsmarkedspolitik i de forskellige regimer. Efter en kort gennemgang af undersøgelsesdesignet præsenteres og diskuteres undersøgelsens resultater samt implikationerne af disse.

Esping-Andersens teori om velfærdsstatsregimer

De grundlæggende velfærdsstatsregimer

Esping-Andersen benytter en bred tilgang til studiet af velfærdsstater. For at forstå velfærdsstater må man ud over borgernes rettigheder se på, hvorledes "state activities are interlocked with the market's and the family's role in social provision" (Esping-Andersen, 1990: 21). På baggrund af en sådan tilgang finder Esping-Andersen frem til tre regimetyper – det socialdemokratiske, konservative og liberale regime – "each organized around its own discrete logic of organization, stratification, and societal integration" (1990: 3).

De tre velfærdsstatsregimer er resultatet af hver deres historiske udvikling, og de forventes også fremover at følge hver sin bane, idet forskellige politiske kræfter og koalitioner skaber forskellige velfærdsstatsregimer, der igen påvirker eksempelvis arbejdsmarkedsstrukturen og den sociale stratificering (1990: 3). Velfærdsstater inden for samme regime har altså både gennemført de samme *policies*, gennemgået den samme historiske udvikling og forventes at fortsætte med dette fremover.

Esping-Andersens typologi er naturligvis en teoretisk konstruktion, og han gør selv opmærksom på, at man ikke kan forvente at finde rene *cases* i den empiriske virkelighed, idet konkrete velfærdsstater indeholder elementer af alle tre regimer. I den forstand minder regimetyologien om weberianske idealtyper, der skal opfattes som en tankemæssig betoning af forskellige træk ved virkeligheden og derfor ikke som en fremstilling af virkeligheden. Den rene idealtype har således ikke noget empirisk modstykke (Weber, 1971: 199-200).

Men Esping-Andersen placerer sine regimer i en teoretisk kausalsammenhæng, hvilket fordrer empirisk gyldighed. Han understreger også flere gange, at denne gyldighed ifølge hans opfattelse er til stede (1990: 2, 26-29, 77, 159, 221). Esping-Andersen pointerer dog samtidig, at man ikke kan indfange regimerne ved hjælp af lineære sammenhænge. Man må derimod se på samspillet mellem flere variable i et multidimensionalt rum, idet velfærdsstaterne samler sig i distinkte klynger. "Notwithstanding the lack of purity ... the world is obviously composed of distinct regime-clusters" (1990: 29).

De forskellige regimer identificeres ikke kun gennem en historisk analyse af de politiske kræfter bag velfærdsstaten, men også ved hjælp af to dimensioner. Her ser Esping-Andersen for det første på graden af de-kommodificering i den sociale politik, dvs. graden, hvormed en person er i stand til at opretholde en tilværelse uden at være afhængig af markedet, og for det andet på, hvilket socialt stratificeringssystem der fremmes af de forskellige velfærdsstater. På baggrund af disse to dimensioner identificeres den socialdemokratiske velfærdsstat som et sammenfald mellem en høj grad af de-kommodificering og et stærkt universalistisk

stratificeringssystem, den liberale velfærdsstat som en kombination af en lav grad af de-kommodificering og en stærk individualisme, og den konservative velfærdsstat som en beskeden grad af de-kommodificering og et korporatistisk og etatistisk stratificeringssystem (1990: 77).

Ved hjælp af kvantitative mål for de-kommodificeringen inden for arbejdsløshedsunderstøttelse, sygdomsunderstøttelse og pensioner samt for de forskellige stratificeringssystemer klassificerer Esping-Andersen 18 velfærdsstater efter de tre regimer (1990: 35-78). I den socialdemokratiske klynge findes Danmark, Holland, Norge og Sverige, i den konservative klynge Frankrig, Italien og Tyskland, mens den liberale klynge består af Australien, Canada og USA. Herudover er der otte lande, der ikke bliver klart klassificeret: Irland, New Zealand og Storbritannien kategoriseres kun som liberale i forhold til graden af de-kommodificering; Belgien, Finland og Østrig klassificeres både som konservative og socialdemokratiske; mens Japan og Schweiz kategoriseres både som konservative og liberale.

Esping-Andersen tager ikke selv stilling til de velfærdsstater, der ligger på grænsen mellem forskellige regimer.² Irland, New Zealand og Storbritannien kan dog med en vis sikkerhed kategoriseres som liberale, eftersom de ikke kategoriseres som tilhørende andre regimer. Belgien, Finland, Østrig, Japan og Schweiz er det dog ikke muligt at placere, og de må karakteriseres som grænsetilfælde.

Inden for hvert regime identificerer Esping-Andersen en arketype, dvs. en velfærdsstat, der kommer tættest på en ren udgave af det pågældende regime. Det socialdemokratiske regime repræsenteres tydeligst af Sverige, det konservative regime af Tyskland og det liberale regime af USA (1990: 143).

Velfærdsstatsregimer og arbejdsmarkedspolitikken

I sit hovedværk bruger Esping-Andersen relationen mellem velfærdsstatsregimer og arbejdsmarkeder til at vise, hvorledes det daglige liv og hele den politiske økonomi struktureres af velfærdsstaten. At det netop er arbejdsmarkedet, analysen taget fat i, er ikke nogen tilfældighed: "Of the many social institutions that are likely to be directly shaped and ordered by the welfare state, working life, employment, and the labour market are perhaps the most important" (Esping-Andersen, 1990: 141). På baggrund af en analyse af Sverige, Tyskland og USA, der repræsenterer hver sit velfærdsstatsregime, finder Esping-Andersen frem til tre distinkte arbejdsmarkedsregimer, der går hånd i hånd med hver sit velfærdsstatsregime (1990: 159).

Selv om Esping-Andersen ikke primært beskæftiger sig med arbejdsmarkedspolitikken, men mere med velfærdsstaternes evne til at fastholde fuld beskæftigelse i efterkrigstiden og deres reaktion på fremkomsten af det post-industrielle samfund, er han af den opfattelse, at de forskellige regimer har gennemført en arbejdsmarkedspolitik i overensstemmelse med regimetyperne. Det er netop gennem arbejdsmarkedspolitikken og andre politikker som socialpolitikken og den økonomiske politik, at velfærdsstaten påvirker de andre dele af samfundet.

Arbejdsmarkedspolitikken i USA karakteriseres som "a mix of political business-cycle management and market regulation", mens velfærdsstaten i Sverige anses for at være "the leading force in sustaining full employment, partly as direct

employer, and partly through subsidies". Den tyske model karakteriseres som "a blend of conservative austerity policies and welfare state promoted dis-employment of older workers" (1990: 180).

Kritikken af regimeteorien

Op gennem 1990'erne har velfærdsstatsteorien undergået en del forandringer. Man søger ikke længere at forklare velfærdsstatens ekspansion eller krise og mulige sammenbrud. I stedet fokuserer man på velfærdsstatens fortsatte beståen i dilemmaet mellem et stadigt økonomisk pres og en bred folkelig opbakning samt på de reformer eller *retrenchments*, som det lykkes politikerne at gennemføre, hvad enten der er tale om en beskæring af adgangen til velfærdsgoder eller om institutionelle forandringer i velfærdsstaten (jf. diskussionen af begrebet *retrenchment* hos Green-Pedersen, 2002).

New politics-bølgen startede med at afsværge teorier fra velfærdsstatens ekspansion: "Retrenchment is not simply the mirror image of welfare state expansion" (Pierson, 1996: 156). Esping-Andersens magt-ressource-tilgang blev skarpt kritiseret, og de variable, som Esping-Andersen havde identificeret som kritiske, blev dømt mindre betydningsfulde af Pierson.

På sigt overlevede regimeteorien dog de teoretiske omvæltninger. Således benytter selv Pierson i dag regimeteorien og argumenterer for, at der eksisterer forskellige reformdynamikker inden for de forskellige velfærdsstatsregimer. Kausal-sammenhænge er der dog ikke enighed om: "I follow Esping-Andersen's regime typology ... [but] our accounts of the political dynamics in the three regimes are quite different" (Pierson, 2001: 432).

Regimeteorien har samtidig været udsat for en mere substantiel kritik, som det ikke er muligt at gennemgå fyldestgørende her (Arts & Gelissen, 2002: 142-147). Dog kan det i forhold til den senere analyse være væsentligt at erindre, at Esping-Andersens oprindelige analyser ikke inkluderede alle middelhavslande, idet Spanien, Portugal og Grækenland blev udeladt. Dette har efterfølgende fået flere til at argumentere for et fjerde middelhavsregime i stedet for at se middelhavslandene som en underkategori i det konservative regime.

Esping-Andersen er dog ikke enig i kritikken: "I find it hard to imagine four or more distinct models because principally there are only three institutions [state, market and family] relevant to and capable of welfare production" (2000a: 762). Og han får støtte fra en uventet kant: "A number of reasonable objections have appeared... Yet I am struck by the extent to which other analysts have gravitated towards similar demarcations" (Pierson, 2001: 431).

Nyere arbejdsmarkedspolitiske studier og brugen af Esping-Andersens velfærdsstatsregimer

De centrale dimensioner inden for arbejdsmarkedspolitikken

Hvis man skal sammenfatte de nyere arbejdsmarkedspolitiske studier, er der tre dimensioner, som de fleste er enige om, er de væsentligste inden for arbejdsmarkedspolitikken: 1) Generøsiteten af ydelserne i velfærdssystemet (den passive arbejdsmarkedspolitik); 2) brugen af såkaldte aktive instrumenter (den aktive

arbejdsmarkedspolitik); og 3) graden af beskyttelse af arbejdstagere (arbejderbeskyttelseslovgivningen). Se figur 1.

Figur 1. Arbejdsmarkedspolitikens tre dimensioner

Passiv arbejdsmarkedspolitik

- Generøsiteten af det kollektive velfærdssystem, som arbejdstagere beskyttes af, hvad enten det er forsikringsbaseret eller ej.
- Vedrører særligt størrelsen af understøttelsen, hvilke betingelser, den er behæftet med, samt hvor lang tid man kan opnå udbetalinger.

Aktiv arbejdsmarkedspolitik

- Brugen af aktivering af arbejdsløse gennem uddannelse, offentlig eller privat jobtræning, støttet beskæftigelse, iværksætterydelse el. lign.
- Offentlig formidling af arbejdspladser.
- Kan omfatte videreuddannelse af personer i arbejde.

Arbejderbeskyttelseslovgivning

- Lovgivning, der regulerer ansættelse og afskedigelse af medarbejdere.
- Vedrører særligt opsigelsesperiode, erstatning ved uberettiget afskedigelse, procedurer i forbindelse med afskedigelse, muligheder for brug af midlertidige kontrakter, regler for deltidsansættelse osv.

Disse tre dimensioner af arbejdsmarkedspolitikken behandles eksempelvis af Kongshøj Madsen i forbindelse med hans *flexicurity*-model, der er karakteriseret ved et generøst velfærdssystem, en udpræget brug af aktive instrumenter og et fleksibelt arbejdsmarked blandt andet forårsaget af en svag arbejderbeskyttelseslovgivning (2001 og 2002).

Kvist berører også de tre dimensioner, men fokuserer desuden på børnepasning og ældrepleje (2000a). Både børnepasning og ældrepleje har stor betydning for arbejdsmarkedet og i særdeleshed for kvinders tilknytning til det og er derfor vigtige dimensioner, når man ønsker at forklare udviklingen af forskellige arbejdsmarkeder. Men pasning af børn og ældre er først og fremmest en del af socialpolitikken og er derfor ikke en central del af arbejdsmarkedspolitikken. Man kan ikke definere alt, hvad der påvirker funktionen af arbejdsmarkedet, som arbejdsmarkedspolitik.

I sin gennemgang af genopblomstringen af arbejdsmarkederne i en række mindre europæiske lande berører Auer ligeledes de tre dimensioner, selv om arbejderbeskyttelseslovgivning kun behandles kort i forbindelse med den passive arbejdsmarkedspolitik (2000). Den sparsomme behandling af denne dimension skyldes måske hans overbevisning om, at "it is not the flexibility of the market ... which explains success in the cases reviewed" (2000: 2).

Arbejderbeskyttelseslovgivningen optager dog andre arbejdsmarkedsforskere. Eksempelvis gennemgår Esping-Andersen og Regini (2000) kritisk dereguleringen af arbejdsmarkedene samt de påståede effekter af en sådan deregulering på arbejdsløsheden, hvilket også optager Goul Andersen (2001). Bonoli og Sarfati (2001) beskæftiger sig også med de tre dimensioner, selv om deres fokus er på relationen mellem arbejdsmarkedsreformer og *social protection*-reformer.

De tre dimensioner synes altså at være de mest centrale inden for den nyere arbejdsmarkedspolitiske forskning, selv om der ikke nødvendigvis altid er en klar grænse mellem de enkelte dimensioner. Særligt i forhold til den aktive og passive dimension, der ofte i litteraturen fremstilles som hinandens modsætninger, kan det være svært at trække en klar grænse. Eksempelvis er en konkret aktiv politik ofte forbundet både med krav og med et vist ydelsesniveau. Den aktive og passive dimension vil altså ofte blot være to forskellige sider af den samme konkrete politik. De tre dimensioner er heller ikke på nogen måde nye, idet eksempelvis Esping-Andersens gennemgang af relationen mellem velfærdsstater og arbejdsmarkedet fokuserer på de samme tre dimensioner. Det nye er derimod den større betydning, der tillægges den aktive dimension af arbejdsmarkedspolitikken.

Brugen af regimeteori inden for nyere arbejdsmarkedspolitiske studier

Som nævnt i indledningen er brugen af Esping-Andersens regimeteori udbredt inden for nyere arbejdsmarkedspolitiske studier. Regimerne bruges ikke blot som weberianske idealtyper, men også ved generaliseringer i forbindelse med case-analyse.

For det første benyttes regimeteorien til at drage generelle konklusioner på baggrund af studier af et større antal lande. Her bruges teorien til at få styr på de måske op mod 20 unikke cases, som man har analyseret, således at man er i stand til at drage nogle konklusioner, der går på tværs af flere lande. På den måde generaliserer man fra det unikke ved den enkelte case til det mere generelle, der berører flere cases. Populært sagt benyttes regimeteorien altså til at se skoven i stedet for de enkelte træer.

Et eksempel på en sådan brug af regimeteori findes hos Scharpf, der argumenterer, at "in spite of the fact that no two countries in our project are truly alike ... it seems useful to discuss their differences by reference to distinctions ... presented in Esping-Andersen's *The Three Worlds of Welfare Capitalism*" (2000: 214). Derefter bruges regimeteorien til at præsentere de foreløbige resultater af studier af tolv velfærdsstaters justeringer i social- og arbejdsmarkedspolitikken i lyset af forandringer i den internationale økonomi. Også Bonoli og Sarfati benytter Esping-Andersens regimer i deres konklusion på et større studie af relationen mellem arbejdsmarkedsreformer og *social protection*-reformer, der dækker hovedparten af OECD-landene (2001). Det sker dog mere implicit og uden referencer.

Regimeteorien bruges dernæst, når man kun har mulighed for at undersøge et begrænset antal velfærdsstater. I sådanne tilfælde udvælger man ofte arketyper fra de forskellige regimer, hvorved analysen kommer til at omfatte alle tre regimer. Selv om det ikke siges eksplicit, er det i sådanne studier underforstået, at analysen, fordi den omfatter arketyper fra alle tre regimer, også omfatter den størst mulige

variation i de uafhængige variable (institutioner, arbejdsmarkedspolitik, interesser osv.). Hermed opnår analysens resultater også relevans for de andre modne velfærdsstater, der ikke inddrages i analysen, idet deres forhold forventes at være indfanget af det variationsrum, som de arketyperiske velfærdsstater udspænder. Igen benyttes regimeteorien altså til at foretage nogle generaliseringer fra det unikke til det mere generelle, der berører flere cases. I træ-og-skov-terminologien prøver man at se skoven på baggrund af nogle specielt udvalgte træer.

Wood erklærer eksempelvis på baggrund af analyser af tre velfærdsstater – Tyskland, Storbritannien og Sverige – ”drawn from each of Esping-Andersen’s three worlds”, at ”the evidence presented ... testifies, [that] labour market regimes in the late 1990s remain distinct” (2001: 369). Samme strategi benyttes af Kvist, der sammenligner seks velfærdsstater – tre skandinaviske, to fra den kontinentale model og en angelsaksisk (2000a).

Hypoteser for den gennemførte arbejdsmarkedspolitik

Inden det er muligt at undersøge arbejdsmarkedspolitikken i de tre velfærdsstatsregimer, er det nødvendigt at udlede hypoteser for den gennemførte arbejdsmarkedspolitik på baggrund af de ovenfor nævnte arbejdsmarkedspolitiske dimensioner.

Med afsæt i Esping-Andersen må man forvente, at socialdemokratiske velfærdsstater har en meget generøs passiv arbejdsmarkedspolitik (1990: 50), hvor ydelserne er høje, kravene få og understøttelsesperioden lang. Dernæst må man forvente, at den passive arbejdsmarkedspolitik i de liberale velfærdsstater er meget lidt generøs. Midt imellem disse to ekstremer forventes de konservative velfærdsstater at placere sig (1990: 51). Med hensyn til den aktive arbejdsmarkedspolitik må man forvente, at brugen af aktive instrumenter er meget udbredt i socialdemokratiske velfærdsstater (1990: 167). Omvendt må man forvente, at brugen af disse instrumenter er begrænset i de liberale og konservative velfærdsstater (1990: 181 og 185).

Esping-Andersen beskæftiger sig ikke meget med arbejderbeskyttelseslovgivning i forbindelse med sin oprindelige inddeling af velfærdsstaterne. I senere studier har han dog givet udtryk for, at beskyttelsen af arbejdstagere er mere stram i de europæiske velfærdsstater end i de liberale velfærdsstater (Esping-Andersen, 2000b: 66). Han anerkender dog samtidigt, at Danmark og Schweiz er stort set lige så uregulerede som de liberale velfærdsstater, mens de konservative velfærdsstater er de mest regulerede (2000b: 86). Samlet må det altså forventes, at den strammeste arbejderbeskyttelseslovgivning findes i de konservative velfærdsstater efterfulgt af de socialdemokratiske, mens de liberale velfærdsstater forventes at have den svageste lovgivningsmæssige beskyttelse af arbejdstager.

De fleste karakteristikker af arbejdsmarkedspolitikken inden for de tre regimer følger Esping-Andersens udlægning (Wood, 2001; Goul Andersen, 2001; Scharpf, 2000). Kvist adskiller sig dog på et enkelt punkt, idet han mener, at den socialdemokratiske velfærdsstat er kendetegnet ved at have en svag arbejderbeskyttelseslovgivning (2000a: 8). Det skyldes dog formentlig, at Kvist modellerer den socialdemokratiske velfærdsstat efter den danske velfærdsstat frem for den svenske, som det ellers normalt er tilfældet.³ I denne artikel vil den gængse opfattelse af

arbejderbeskyttelseslovgivningen i de socialdemokratiske velfærdsstater blive fulgt. Figur 2 opsummerer hypoteserne for de tre velfærdsstatsregimer.

Figur 2. Hypoteser for de tre velfærdsstatsregimer

<p>Den liberale velfærdsstat</p> <ul style="list-style-type: none">
• Ikke-generøs passiv arbejdsmarkedspolitik
• Begrænset brug af aktive instrumenter
• Svag beskyttelse af arbejdstager
<p>Den konservative velfærdsstat</p> <ul style="list-style-type: none">
• Generøs passiv arbejdsmarkedspolitik
• Begrænset brug af aktive instrumenter
• Meget stærk beskyttelse af arbejdstager
<p>Den socialdemokratiske velfærdsstat</p> <ul style="list-style-type: none">
• Meget generøs passiv arbejdsmarkedspolitik
• Udbredt brug af aktive instrumenter
• Stærk beskyttelse af arbejdstager

Undersøgelsesdesign

Undersøgelsen omfatter 21 velfærdsstater svarende til de 18 velfærdsstater fra Esping-Andersens oprindelige analyse samt de tre sydeuropæiske lande – Grækenland, Portugal og Spanien – som man har kritiseret ham for at udelade. Der gennemføres analyser for årene 1990, 1995 og 2000, hvorved undersøgelsen omfatter perioden, hvor Esping-Andersen udviklede sin typologi, og samtidig benytter de seneste tal. Undersøgelsen bygger på data fra OECD, hvilket sikrer den bedst mulige datavaliditet og sammenlignelighed mellem landene. Disse data er dog ikke uden problemer, hvilket er væsentligt at erindre i forhold til undersøgelsens konklusioner. Det er dog ikke muligt her at give en fyldestgørende gennemgang af usikkerheden forbundet med de enkelte tal, og der henvises derfor til de angivne OECD-udgivelser for en gennemgang af datausikkerheden. Operationaliseringen nedenfor er desuden styret af tilgængeligheden af data og er altså præget af det muliges kunst.

Operationaliseringen af den passive arbejdsmarkedspolitik ligger i forlængelse af Esping-Andersens operationalisering af de-kommodificering inden for arbejdsløshedsunderstøttelse (1990: 54). Generøsiteten i den passive arbejdsmarkedspolitik måles gennem 1) antal ugers påkrævet arbejde eller medlemskab for at opnå støtte, 2) antal dages karantæne ved ledighed, 3) antal måneder, det er muligt at få støtte samt 4) den gennemsnitlige netto-erstatningsrate over 60 måneder for fire familietyper på to indkomstniveauer (OECD, 1998, 2002b, 2003a). Disse va-

riable standardiseres, vendes om nødvendigt og summeres til et indeks. Nettoerstatningsraten tæller som hos Esping-Andersen dobbelt. Data for 1990 er ikke tilgængelige, og operationaliseringen for dette år bygger derfor på 1) den gennemsnitlige brutto-erstatningsrate over fem år for tre familietyper på to indkomstniveauer og 2) andelen af BNP brugt til overførsler til arbejdsløse korrigeret for ledighedens størrelse. Igen vejer erstatningsraten dobbelt.

Den aktive arbejdsmarkedspolitik er operationaliseret som 1) andel af BNP brugt på aktive instrumenter, 2) andel af samlede arbejdsmarkedspolitiske udgifter brugt på aktive instrumenter samt 3) *inflow* af deltagere i aktive foranstaltninger som andel af det samlede antal arbejdsløse (OECD, 1995, 1999, 2000, 2001, 2002a, 2003b). Disse variable er standardiseret og summeret til et indeks.

Operationaliseringen af arbejderbeskyttelseslovgivningen bygger på OECD's indikator for stramheden i beskyttelsen af arbejdstagere, der omfatter lovgivning for både fastansatte og midlertidigt ansatte (OECD, 1999: kap.2). Denne indikator er opgjort for slutningen af 1980'erne og slutningen af 1990'erne. Disse to opgørelser henføres til henholdsvis 1990 og 2000. Indikatoren er ikke opgjort for 1995, og stramheden i arbejderbeskyttelseslovgivningen i 1995 sættes derfor til gennemsnittet for 1990 og 2000.

De tre indeks, der repræsenterer hver sin dimension af arbejdsmarkedspolitikken, standardiseres igen, således at en værdi på 0 svarer til gennemsnittet for de 21 velfærdsstater, mens en værdi på 1 svarer til én standardafvigelse over gennemsnittet. Tabel 1 viser de 21 velfærdsstaters score på de tre dimensioner i de tre år.

Flere forskellige metoder byder sig til, når man skal undersøge eksistensen af regimeklynger. Der er *Boolean*-analyse med kvalitative variable (Ragin, 1994a) eller *fuzzy-set*-analyse, der benytter sig af mængdelære (Kvist, 2000b). Herudover er der klyngeanalyse, hvor det er muligt at benytte kvantitative variable. Denne tilgang har tidligere været benyttet til studiet af velfærdsstatsregimer (Kangas, 1994; Ragin, 1994b), til studiet af forskellige policyområder (Peters, 1991) samt til at identificere signifikante skift i policy-regimer over tid (Allen og Campbell, 2001). For at sikre den bedst mulige udnyttelse af informationen i de beregnede indeks er det nødvendigt, at den valgte metode kan håndtere kvantitative variable. Klyngeanalyse giver i modsætning til både *Boolean*- og *fuzzy-set*-analyse mulighed for dette, og denne tilgang benyttes derfor.

Klyngeanalyse har til formål at finde grupper af enheder, der er nogenlunde ens med hensyn til de variable, der indgår i analysen. I hvilken grad to enheder ligner hinanden bestemmes ved hjælp af et afstandsmål, der kan opfattes som afstanden mellem to enheder i et multidimensionalt rum.⁴ En klyngeanalyse producerer ikke automatisk et resultat. Man er derfor nødt til at definere, hvorledes klyngedannelsen skal foregå.⁵

Undersøgelsen vil bygge på to forskellige klyngeanalyser, der til sammen skal sikre, at strukturen i data belyses tilstrækkeligt. Den første analyse vil identificere tre klynger, hvor startpunktet i klyngerne på forhånd er defineret som de værdier, arketyperne – Sverige, Tyskland og USA – antager. Denne tilgang giver teorien gode muligheder for at slå igennem, idet antallet af klynger samt deres startpunkt på forhånd er fastlagt. Den anden analyse bygger på en mindre styret tilgang, der

Tabel 1. Velfærdsstaternes standardiserede score på de tre dimensioner

	EPL			Aktiv			Passiv		
	1990	1995	2000	1990	1995	2000	1990	1995	2000
Australien	-1,12	-1,08	-0,99	-1,12	0,06	-0,95	-0,32	0,92	0,85
Belgien	0,64	0,41	0,13	0,46	0,30	0,48	1,17	0,65	1,05
Canada	-1,37	-1,34	-1,27	-1,08	-0,92	-1,03	0,08	-0,59	-0,50
Danmark	-0,16	-0,42	-0,71	-0,03	1,91	1,75	2,26	1,44	1,24
Finland	0,00	0,02	0,04	1,16	-0,55	-0,89	0,68	0,63	0,14
Frankrig	0,32	0,63	0,98	-0,36	0,25	-0,03	0,33	0,49	0,21
Grækenland	1,04	1,29	1,54	-0,37	-0,10	-0,28	-1,30	-1,90	-1,76
Holland	0,32	0,24	0,13	-0,21	0,06	2,03	1,75	1,19	1,42
Irland	-1,12	-1,08	-0,99	-0,47	0,16	1,52	-0,15	-0,51	-0,32
Italien	1,44	1,37	1,26	0,26	-0,90	-0,15	-1,49	-2,20	-2,55
Japan	0,32	0,37	0,42	-0,30	-0,18	-1,14	-1,17	-0,21	0,03
New Zealand	-0,80	-0,86	-0,90	-0,11	0,55	-0,78	0,26	-0,42	0,07
Norge	0,56	0,59	0,60	-0,03	1,46	1,41	0,42	0,91	1,09
Portugal	1,44	1,55	1,64	0,76	0,50	0,54	-0,37	-1,49	-0,27
Schweiz	-1,04	-0,99	-0,90	0,30	-0,27	0,21	-0,82	0,59	0,87
Spanien	1,12	1,11	1,07	-0,88	-1,56	-0,58	-0,04	0,09	-0,47
Storbritannien	-1,45	-1,43	-1,37	-0,46	-1,14	-0,84	-0,87	0,60	-0,81
Sverige	0,96	0,63	0,23	3,54	2,38	0,80	1,08	0,89	0,80
Tyskland	0,72	0,63	0,51	0,35	-0,06	-0,42	-0,33	0,07	-0,08
USA	-1,69	-1,69	-1,65	-0,65	-0,84	-0,94	-1,19	-0,79	-1,02
Østrig	-0,08	0,06	0,23	-0,78	-1,13	-0,69	0,02	-0,36	0,02

Note: EPL: Arbejderbeskyttelseslovgivning. Aktiv: Aktiv arbejdsmarkedspolitik. Passiv: Passiv arbejdsmarkedspolitik.

igennem en iterativ procedure klassificerer velfærdsstaterne, så man samtidigt minimerer afstanden mellem enhederne inden for klyngen og maksimerer afstanden mellem klyngerne. Her er antallet af klynger samt deres startpunkt ikke på forhånd fastlagt, hvilket sikrer en bedre tilpasning til strukturen i data, men samtidig gør det sværere for teorien at slå igennem.

Undersøgelsens resultater

Præsentation

I tabel 2 ses resultatet af den første klyngeanalyse, hvor arketyperne – Sverige, Tyskland og USA – er benyttet som startpunkter for de forskellige klynger. Tabellen viser, hvilke lande der klassificeres under de forskellige regimer. Tallet i parentes bag regimerne viser, hvor homogen klyngen er, dvs. hvor tæt på hinanden landene i klyngen ligger. Arketypernes score på de tre dimensioner, der er vist i parentes bag de tre lande, stemmer ganske godt overens med forventningerne, selv om arbejdstagerne synes at være lige så godt beskyttet af lovgivningen i Sverige som i Tyskland. Startpunkterne for klyngedannelsen stemmer altså overens med hypoteserne fra tidligere.

Ser man på det liberale regime, er det kun England og Canada, der foruden USA klassificeres som liberale alle tre år. New Zealand befinder sig i den konservative klynge i 1990 og 2000, hvilket også er tilfældet for Australien i 1995. Irland og Schweiz er derimod at finde i den socialdemokratiske klynge i 2000, ligesom Schweiz optræder i den konservative klynge i 1995. Det konservative regime er mere stabilt med hensyn til kernelandene, idet Frankrig og Italien klassificeres i denne klynge alle tre år. Det samme gør sig dog gældende for Østrig, Finland, Japan, Spanien, Portugal og Grækenland. De fleste grænsetilfælde fra Esping-Andersens analyse samt de sydeuropæiske lande klassificeres altså som konservative. Den socialdemokratiske klynge er noget mere ustabil. Ikke ét land klassificeres som socialdemokratisk i alle tre år – udover Sverige naturligvis. Dette skyldes formentlig Sveriges meget selvstændige placering i 1990 på dimensionen for aktiv arbejdsmarkedspolitik, hvor Sveriges standardiserede score er på 3,54. Den næsthøjeste score på denne dimension dette år findes hos Finland, der ligger på 1,16, jf. tabel 1. Konsekvensen er, at de andre socialdemokratiske lande ender i den konservative klynge i 1990.

Den første analyse understøtter altså ikke Esping-Andersens teori fuldt ud. Særligt omkring 1990 og i forhold til den socialdemokratiske klynge er der problemer. Den liberale klynge er dog heller ikke uden problemer.⁶

I tabel 3 ses resultatet af klyngeanalysen, der bygger på en mere løs iterativ proces, der ikke på forhånd låser sig fast til nogle startpunkter eller til et vist antal klynger. For at afgøre det endelige antal klynger er det nødvendigt at se på homogeniteten inden for klyngerne: Et passende antal klynger finder man ved det punkt, hvor en sammenlægning af to klynger vil føre til en forholdsvis stor stigning i den interne klynge-homogenitet. Man forsøger altså at finde det antal klynger, der bedst beskriver data. Derudover starter den iterative proces som nævnt ikke i nogle faste punkter, men derimod ved at lægge de to enheder, der har den mindste afstand til hinanden, sammen i en klynge.⁷

Table 2. Klynger på baggrund af arketyper

1990	1995	2000
Liberal (1,50)	Liberal (1,89)	Liberal (1,43)
Australien	Canada**	Australien
Canada**	Irland	Canada**
Irland	New Zealand	Storbritannien**
Schweiz	Storbritannien**	USA (-1,65: -0,94: -1,02)
Storbritannien**	USA (-1,69: -0,84: -0,79)	
USA (-1,69: -0,65: -1,19)		Konservativ (2,41)
	Konservativ (2,86)	Finland (0,70)**
Konservativ (2,67)	Australien	Frankrig**
Belgien	Belgien	Grækenland**
Danmark	Finland**	Italien**
Finland**	Frankrig**	Japan**
Frankrig**	Grækenland**	New Zealand
Grækenland**	Holland	Portugal**
Holland	Italien**	Spanien**
Italien**	Japan**	Tyskland (0,51: -0,42: -0,08)
Japan**	Portugal**	Østrig**
New Zealand	Schweiz	
Norge	Spanien**	Socialdemokratisk (2,18)
Portugal**	Tyskland (0,63: -0,06: 0,07)	Belgien
Spanien**	Østrig**	Danmark
Tyskland (0,72: 0,35: -0,33)		Holland
Østrig**	Socialdemokratisk (1,68)	Irland
	Danmark	Norge
Socialdemokratisk (-)	Norge	Schweiz
Sverige (0,96: 3,54: 1,08)	Sverige (0,63: 2,38: 0,89)	Sverige (0,23: 0,80: 0,80)

Note: Gennemsnitlig afstand mellem lande er opgivet i parentes bag regimer. I parentes bag arketyper er opgivet scoren for henholdsvis arbejderbeskyttelseslovgivning, aktiv og passiv arbejdsmarkedspolitik.

** Optræder i samme klynge alle tre år.

Tabel 3. Klynger på baggrund af iterativ procedure

1990	1995	2000
Liberal (1,62)	Liberal (1,94)	Liberal (1,82)
Australien**	Australien**	Australien**
Canada**	Canada**	Canada**
Irland	Irland	New Zealand**
New Zealand**	New Zealand**	Schweiz**
Schweiz**	Schweiz**	Storbritannien**
Storbritannien**	Storbritannien**	USA**
USA**	USA**	
Konservativ I (1,93)	Konservativ (1,81)	Konservativ (1,62)
Finland**	Belgien	Finland**
Frankrig**	Finland**	Frankrig**
Norge	Frankrig**	Japan
Spanien**	Holland	Portugal
Østrig**	Japan	Spanien**
	Spanien**	Tyskland
	Tyskland	Østrig**
	Østrig**	
Konservativ II (1,83)	Sydeuropa (1,58)	Sydeuropa (1,19)
Grækenland**	Grækenland**	Grækenland**
Italien**	Italien**	Italien**
Japan	Portugal	
Portugal		
Tyskland		Socialdemokratisk (1,64)
	Socialdemokratisk (1,68)	Belgien
Socialdemokratisk (1,71)	Danmark**	Danmark**
Belgien	Norge	Holland
Danmark**	Sverige	Norge
Holland		Sverige
Sverige (-)		Irland (-)
Sverige		Irland

Note: Gennemsnitlig afstand mellem lande er opgivet i parentes bag regimer.

** Optræder i samme klynge alle tre år.

Tabel 4. Klyngernes gennemsnitlige score

	EPL	Aktiv	Passiv
1990			
Liberal	-1,23	-0,51	-0,43
Konservativ I	0,38	-0,18	0,28
Konservativ II	0,99	0,14	-0,93
Socialdemokratisk	0,26	0,07	1,73
Sverige	0,96	3,54	1,08
1995			
Liberal	-1,21	-0,34	-0,03
Konservativ	0,43	-0,36	0,32
Sydeuropæisk	1,40	-0,17	-1,86
Socialdemokratisk	0,26	1,92	1,08
2000			
Liberal	-1,18	-0,72	-0,09
Konservativ	0,70	-0,46	-0,06
Sydeuropæisk	1,40	-0,22	-2,15
Socialdemokratisk	0,08	1,29	1,12
Irland	-0,99	1,52	-0,32

Note: EPL: arbejderbeskyttelseslovgivning. Aktiv: aktiv arbejdsmarkedspolitik.
Passiv: passiv arbejdsmarkedspolitik.

Det liberale regime er efterhånden fuldstændig stabilt og passer fint med Esping-Andersens klassificering. Tabel 4 viser dernæst, at den gennemsnitlige score på de tre dimensioner stemmer overens med forventningerne til det liberale regime i alle tre år. Som tidligere afviger Irland dog fra klyngen i 2000. Denne gang har Irland fået sin egen klynge, og man kan i tabel 4 se, at det er på den aktive dimension, at Irland afviger fra de andre liberale velfærdsstater. Tabel 1 viser, at Irland har gennemgået en kraftig udvikling i løbet af perioden på den aktive dimension: Fra i 1990 at have ligget en halv standardafvigelse under gennemsnittet for de 21 velfærdsstater opnår Irland i 2000 den tredje højeste score, kun overgået af Danmark og Holland. På de to andre dimensioner fastholder Irland en score på niveau med de andre liberale velfærdsstater, hvilket både gør en placering i den socialdemokratiske og den liberale klynge problematisk.⁸

Den konservative klynge er mere ustabil end tidligere. Alle tre år deler den sig i to, hvoraf den ene i 1995 og 2000 ligner en sydeuropæisk klynge. I 1990 indeholder denne klynge dog også Tyskland og Japan og er derfor svær at karakterisere som sydeuropæisk. Den primære konservative klynge, hvor Østrig, Finland, Frankrig og Spanien optræder i alle tre år, har ikke helt den gennemsnitlige score på de tre dimensioner, som man kunne forvente. For det første er scoren for be-

skyttelsen af arbejdstagere ikke særlig høj – den er alle tre år under scoren for den sydeuropæiske klynge. Dernæst er scoren for den passive arbejdsmarkedspolitik ligeledes en anelse lav. I 2000 falder den til samme niveau som for den liberale klynge. Scoren for den sydeuropæiske klynge stemmer heller ikke overens med de konservative forventninger, idet scoren for den passive dimension er alt for lav. Den sydeuropæiske klynge ligger altså i front, hvad angår arbejderbeskyttelseslovgivning, men har det laveste niveau for passiv arbejdsmarkedspolitik.

I tabel 3 ses det, at det eneste gennemgående land i den socialdemokratiske klynge er Danmark. I henholdsvis 1990 og 1995 grupperer Norge og Holland sig under det konservative regime, og Sverige udgør i 1990 sin egen klynge på grund af den høje score på den aktive dimension. Hvis man ser på den passive dimension, er gennemsnitsscoren for den socialdemokratiske klynge, som man måtte forvente. I forhold til beskyttelsen af arbejdstager kunne man dog forvente en lidt højere score. Scoren på den aktive dimension stemmer fint overens med forventningerne i 1995 og 2000 – men ikke for 1990, hvor den ligger under scoren for klyngen bestående af de sydeuropæiske lande, Tyskland og Japan. Tabel 1 viser, at Danmark og Norge i 1990 ligger omkring gennemsnittet for de 21 velfærdsstater på den aktive dimension, hvorimod scoren i 1995 for de to lande ligger henholdsvis næsten to og halvanden standardafvigelse over gennemsnittet. Holland gennemgår en lignende udvikling, men opnår først en høj score på den aktive dimension i 2000. Sverige scorer til gengæld højt på den aktive dimension allerede i 1990, og det ser ud til, at de andre socialdemokratiske velfærdsstater har kopieret denne politik op gennem 1990'erne. Sverige synes altså at fungere som foregangsland for en aktiv arbejdsmarkedspolitik, selv om Danmark i EU-sammenhænge ofte har indtaget denne rolle (Kongshøj Madsen, 2003: 138). Samlet ser det ud til, at den socialdemokratiske klynge først omkring 2000 grupperer sig i overensstemmelse med forventningerne.

I denne anden klyngeanalyse understøttes Esping-Andersens teori altså af den liberale klynge, mens den socialdemokratiske klynge først hen mod slutningen af undersøgelsesperioden lever op til forventningerne, dog stadig med en noget lav score inden for arbejderbeskyttelseslovgivning. Billedet fra den konservative og sydeuropæiske klynge er mere mudret. På den ene side opfyldes nogle af forventningerne: En gennemgående lav score på den aktive dimension og en nogenlunde høj beskyttelse af arbejdstagere. På den anden side strider det mod forventningerne, at klyngen deler sig i to, og at Tyskland ikke stabilt placerer sig sammen med Frankrig og Italien. Desuden er niveauet for den passive arbejdsmarkedspolitik lavere end forventet.

Hvilken af de to klyngeanalyser er så at foretrække? Det første, man kan se på, er klyngernes homogenitet. Den gennemsnitlige afstand internt i klyngerne i tabel 3 er generelt mindre (1,46), end det var tilfældet ved den første analyse (1,85). Særligt de konservative klynger er mere homogene, men også den socialdemokratiske klynge i 2000 er væsentlig mere homogen. Dernæst kan man se på antallet af klynger, hvor et mindre antal klynger er at foretrække. Den første analyse begrænser sig i udgangspunktet til tre. Den anden analyse finder henholdsvis fem, fire og fem klynger i de respektive år. Men ser man på 1990 og 2000, så er den femte

Tabel 5. Klyngeanalysernes forklaringskraft

	EPL	Aktiv	Passiv
1990			
Arketype center	0,718**	0,727**	0,164
Iterativ procedure	0,865**	0,731**	0,806**
1995			
Arketype center	0,541**	0,650**	0,213
Iterativ procedure	0,893**	0,650**	0,738**
2000			
Arketype center	0,595**	0,753**	0,408**
Iterativ procedure	0,835**	0,767**	0,787**

Note: Tabellen viser kvadreret Eta svarende til den ujusterede forklaringskraft.

* 5 pct. signifikansniveau. ** 1 pct. signifikansniveau. EPL: arbejderbeskyttelseslovgivning. Aktiv: aktiv arbejdsmarkedspolitik. Passiv: passiv arbejdsmarkedspolitik.

klynge egentlig blot lokaliseringen af en *outlier*, dvs. et land som opfører sig på sin helt egen måde. Disse lande udgør ikke en egentlig klynge, og identifikationen af dem understreger blot, at ikke alle velfærdsstater optræder i klynger.

En tredje måde at vurdere de forskellige analyser på er at se på deres evne til statistisk at forklare landenes placering på de tre dimensioner. Man ser altså på, hvor meget af variationen på de tre dimensioner man kan forklare ved hjælp af landenes gruppering i de to klyngeanalyser. Tabel 5 viser en sådan sammenligning af de to analyser. Det ses, at den anden analyse i alle tre år forklarer den største del af variationen, når man ser på de tre dimensioner under ét. Det er særligt i forhold til den passive dimension, at den første analyse har problemer. Det kan skyldes, at det kun er den anden analyse, der giver mulighed for etableringen af en sydeuropæisk klynge med en meget lav score på denne dimension.

Samlet er grupperingen på baggrund af den sidste analyse at foretrække: Klyngeerne er mere homogene, der er kun tale om én ekstra klynge samt to outliers, og endelig er forklaringskraften væsentlig bedre.

Resultatet er altså, at den gruppering, der bedst indfanger den empiriske variation, kun delvist understøtter Esping-Andersens teori. Det ser værst ud omkring 1990, hvorimod empirien i 2000 næsten stemmer overens med forventningerne, når blot man tager højde for en sydeuropæisk klynge. Desuden understøtter den første analyse, hvor Esping-Andersens teori i udgangspunktet har de bedste muligheder for at slå igennem, heller ikke forventningerne fuldstændigt. Selv under de mest fordelagtige betingelser understøttes teorien altså ikke fuldt ud. Hvorvidt bægeret så er halvt fuldt eller halvt tomt, er et spørgsmål om temperament.

Diskussion og implikationer

Inden implikationerne af undersøgelsens resultater overvejes, er det nødvendigt at se kritisk på undersøgelsens validitet. For det første kan man argumentere for, at

validiteten i data giver anledning til at betvivle resultaterne. Brugen af OECD-data er dog ganske udbredt (Scharpf, 2000: 212; Kvist, 2000a: 4; Kongshøj Madsen, 2002: 53), og disse data benyttes selv blandt forfattere, der fokuserer på et begrænset antal lande (Auer, 2000: 69). Dette taler for, at OECD-data generelt opfattes som valide. Dernæst bygger operationaliseringen af de enkelte dimensioner på flere indikatorer, hvilket begrænser usikkerheden for den samlede dimension. Samlet synes der altså ikke at være grund til at afvise undersøgelsens resultater på grund af data-validiteten, selv om konklusionerne naturligvis kun holder i det omfang, at data er pålidelige.

Man kan dernæst overveje, om operationaliseringen af arbejdsmarkedspolitikken gennem de tre dimensioner er holdbar. Velfærdsstaten påvirker ikke kun arbejdsmarkedet gennem disse tre dimensioner, og derfor kan andre forhold være relevante for undersøgelsen. Det kunne være dele af socialpolitikken, som hos Kvist (2000a: 6), institutionelle karakteristika ved arbejdsmarkedspolitikken eller samspillet mellem velfærdsstaten og arbejdsmarkedets parter, som er i fokus hos Ebbinghaus (1998). Det har ikke været hensigten, at undersøgelsen skulle omfatte alle de måder, hvorpå velfærdsstaten påvirker arbejdsmarkedet. Tværtimod har problemstillingen været snævert begrænset til arbejdsmarkedspolitikken, og det er muligt, at undersøgelsen var faldet anderledes ud, hvis sigtet havde været bredere. Operationaliseringen af arbejdsmarkedspolitikken skal altså bedømmes på, om den indfanger de væsentligste dimensioner af arbejdsmarkedspolitikken i snæver forstand.

For det tredje kan man overveje, om den alternative operationalisering af den passive arbejdsmarkedspolitik i 1990 giver grund til at betvivle resultaterne for dette år. Dette kan til dels undersøges empirisk ved at se på korrelationen mellem målene for de forskellige år. Disse korrelationer ligger alle på et højt niveau,⁹ hvilket indikerer, at målet for 1990 er validt. Var sammenhængen mellem 1990 og 1995 væsentligt lavere end sammenhængen mellem 1995 og 2000, havde det været bekymrende. Desuden fastholder regimerne i den anden klyngeanalyse deres placering i forhold til hinanden på denne dimension over alle tre år (undtaget Sverige og Irland i henholdsvis 1990 og 2000). Samlet set synes der altså ikke at være grund til at betvivle resultaterne for 1990.

Efter disse overvejelser omkring undersøgelsens validitet kan man se på, hvilke implikationer undersøgelsens resultater har for brugen af velfærdsstatsregimer inden for arbejdsmarkedspolitiske studier. Uanset om man anser Esping-Andersens regimetytologi for delvist understøttet eller delvist modbevist, understreger undersøgelsens resultater, at Esping-Andersens tre regimer ikke alene udgør variationsrummet inden for arbejdsmarkedspolitikken.

Det betyder, at man skal være varsom med udelukkende at bruge en regimeoptik baseret på de tre regimer, når man sammenfatter studier af et større antal lande. Eksempelvis gennemgår Scharpf den italienske velfærdsstat under det konservative regime (2000: 219-223), selv om meget tyder på, at Italien tilhører en særegen sydeuropæisk klynge, når man ser på arbejdsmarkedspolitikken.

Det er ligeledes problematisk, hvis man tror, at man indfanger variationsrummet ved at analysere en arketype fra hvert velfærdsstatsregime. Ved denne brug af regimeteorien er der dog endnu et problem, idet det kan være uklart, hvilken popu-

lation arketyperne repræsenterer. Wood bruger eksempelvis Tyskland som eksemplificering af det konservative regime i en undersøgelse, der strækker sig fra 1980 og frem (2001), selv om Tyskland i 1990 grupperer sig sammen med de sydeuropæiske lande og Japan.

Mere generelt i forhold til spørgsmålet om, hvilke variable der påvirker den gennemførte arbejdsmarkedspolitik, synes undersøgelsens resultater at antyde, at velfærdsstaternes mobilitet er større, end man umiddelbart skulle forvente med afsæt i Esping-Andersens teori eller andre teorier, der fokuserer på institutionelle forklaringer. Særligt på den aktive dimension gennemgår flere lande en udvikling, som er svær at karakterisere som stiafhængig. Det gælder især Irlands udvikling fra 1995 til 2000, men også indtoget af den aktive arbejdsmarkedspolitik i Danmark, Norge og Holland. Sådanne udviklingsprocesser kan formentlig bedre forklares med afsæt i faktorer som idéer og politiske læringsprocesser. Undersøgelsen viser på den anden side, at en række lande særligt i den liberale klynge placerer sig ganske stabilt i forhold til hinanden alle tre år. Arbejdsmarkedspolitikken i de modne velfærdsstater viser altså tegn på både stabilitet og forandring.

Man kan overveje, om analysen mere grundlæggende stiller spørgsmålstejn ved de resultater, Esping-Andersen nåede frem til i sine oprindelige analyser. Men for det første er de to analyser ikke umiddelbart sammenlignelige, idet Esping-Andersens analyse har et bredere fokus end kun arbejdsmarkedspolitikken, bygger på data fra omkring 1980 og som nævnt ikke omfatter Spanien, Portugal og Grækenland. Dernæst er der ikke nødvendigvis den store forskel på de to analysers resultater. Verden er mere kompleks hos Esping-Andersen, når man dykker ned i tallene, og der er således som nævnt fem lande, der ikke entydigt kategoriseres som tilhørende et enkelt regime. Men idet arbejdsmarkedspolitikken sammen med socialpolitikken må anses for at være et af velfærdsstatens kerneområder, har en undersøgelse, der stiller spørgsmålstejn ved Esping-Andersens regimetytologi inden for arbejdsmarkedspolitikken, relevans for andre politikområder. Man kan spørge sig selv, hvad man må forvente på politikområder, der ligger længere fra velfærdsstatens kerne, når regimeteorien kun delvist understøttes på et af velfærdsstatens centrale områder, hvor regimetilhørsforholdet især skulle gøre sig gældende. Populært sagt stiller det spørgsmålstejn ved teoriens rækkevidde, når den ikke er i stand til at slå klart igennem på sin egen hjemmebane.

Konklusion

Brugen af regimeteori inden for arbejdsmarkedspolitiske studier er ganske udbredt, selv om der eksisterer klare eksempler på, at velfærdsstater fra samme regime har indrettet sig ganske forskelligt, og teorien samtidig ikke er empirisk eftervist inden for det arbejdsmarkedspolitiske område. Med afsæt i Esping-Andersens teori samt en operationalisering af arbejdsmarkedspolitikken, der fulgte de nyere arbejdsmarkedspolitiske studier, blev det ved hjælp af klyngeanalyse undersøgt, om 21 velfærdsstater i henholdsvis 1990, 1995 og 2000 havde gennemført den arbejdsmarkedspolitik, som man måtte forvente ifølge regimeteorien.

Undersøgelsens resultater viste, at den klyngeinddeling, der bedst indfangede variationen på tværs af velfærdsstaterne, kun delvist understøttede Esping-An-

dersens teori. Det så værst ud omkring 1990, hvorimod klyngeinddelingen i 2000 næsten stemte overens med forventningerne, når blot man tog højde for en syd-europæisk klynge. Herudover var teorien heller ikke i stand til at slå fuldt igennem, selv om man begrænsede antallet af klynger til tre og på forhånd definerede deres startpunkter med afsæt i arketyperne Sverige, Tyskland og USA.

Uanset om man anser Esping-Andersens teori for halvt understøttet eller halvt modbevist af undersøgelsens resultater, så viser undersøgelsen, at variationsrummet inden for arbejdsmarkedspolitikken ikke kun udgøres af Esping-Andersens regimer. Det har den betydning for brugen af regimeteorien inden for arbejdsmarkedspolitiske studier, at det er utilstrækkeligt udelukkende at benytte en regimeoptik til sammenfatningen af analyser af et større antal lande, ligesom man ikke kan forvente at indfange variationsrummet ved kun at analysere en arketype fra hvert regime.

Noter

1. Tak til Thorsten Braun, Christoffer Green-Pedersen, Jørn Loftager, Jørgen Elklit samt dommerkomiteen for nyttige kommentarer.
2. Andre benytter kun inddelingen efter de-kommodificering (Arts & Gelissen, 2002: 149). Det synes dog ikke holdbart, eftersom inddelingen efter stratificeringssystem bygger på mål for konservative, liberale og socialistiske kendetegn.
3. Dette fokus på Sverige har eksempelvis medført, at Esping-Andersen er blevet kritiseret for swedo-centrisme (Ebbinghaus, 1998: 4).
4. I undersøgelsen benyttes en block-afstand defineret som $BLOCK(i,k) = \sum |X_{ji} - X_{jk}|$ svarende til summen af de numeriske afstande for alle variable mellem to enheder.
5. Se Ragin (1994b) for en mere udførlig introduktion.
6. En klyngeanalyse, hvor de foruddefinerede punkter bestemmes med afsæt i hypoteserne frem for i arketyperne, giver ikke væsentligt forskellige resultater.
7. Proceduren benævnes *average linkage within group*.
8. Irlands placering stemmer overens med Kongshøj Madsens resultater, hvor Irland "er på vej fra en placering i mellemgruppen [Frankrig, Tyskland og Storbritannien] til den aktive gruppe [Sverige, Holland, Finland og Danmark]" (2003: 150).
9. Pearsons r ligger over 0,7.

Litteratur

- Allen, Michael P. and John L. Campbell (2001). "Identifying Shifts in Policy Regimes. Cluster and Interrupted Time-Series Analyses of U.S. Income Taxes", *Social Science History*, Vol. 25, No. 2, pp. 187-216.
- Arts, Wil and John Gelissen (2002). "Three worlds of welfare capitalism or more", *Journal of European Social Policy*, Vol. 12, No. 2, pp. 137-158.
- Auer, Peter (2000). *Employment revival in Europe*, Geneve: ILO.
- Bjørklund, Anders (2000). "Going different ways: Labour market policy in Denmark and Sweden", pp. 148-180 in Gösta Esping-Andersen and Marino Regini (eds.), *Why deregulate labour markets?* Oxford: Oxford University Press.
- Bonoli, Giuliano and Hedva Sarfati (2001). "Conclusions: the Policy Implications of a Changing Labour Market – Social Protection Relationship", pp. 453-486 in Giuliano Bonoli and Hedva Sarfati (eds.), *Labour Market and Social Protection Reforms in International Perspective*, London: Ashgate.

- Ebbinghaus, Bernhard (1998). "European Labor Relations and Welfare-State Regimes: A Comparative Analysis of their 'Elective Affinities'", upubliceret paper, Køl:n: Max Planck Institute for the Study of Societies.
- Esping-Andersen, Gösta (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton: Princeton University Press.
- Esping-Andersen, Gösta (2000a). "Interview on Postindustrialism and the Future of the Welfare State", *Work, Employment and Society*, Vol. 14, No. 4, pp. 757-769.
- Esping-Andersen, Gösta (2000b). "Who is Harmed by Labour Market Regulation? Quantitative Evidence", in Gösta Esping-Andersen and Marino Regini (eds.), *Why deregulate labour markets?* Oxford: Oxford University Press.
- Esping-Andersen, Gösta and Marino Regini (eds.) (2000). *Why deregulate labour markets?* Oxford: Oxford University Press.
- Green-Pedersen, Christoffer (2002). "The dependent variable problem within the study of welfare-state retrenchment: Defining the problem and looking for solutions", upubliceret paper, Aalborg: Centre for Comparative Welfare Studies, Aalborg Universitet.
- Goul Andersen, Jørgen (2001). "Different Routes to Improved Employment in Europe", pp. 58-91 in Giuliano Bonoli and Hedva Sarfati (eds.), *Labour Market and Social Protection Reforms in International Perspective*, London: Ashgate.
- Kangas, Olli (1994). "The politics of social security: on regressions, qualitative comparisons, and cluster analysis", pp. 346-364 in Alexander M. Hicks and Thomas Janoski (eds.), *The comparative political economy of the welfare state*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Kongshøj Madsen, Per (2001). "The Danish Model of Flexicurity: a Paradise – with Some Snakes", pp. 243-265 in Giuliano Bonoli and Hedva Sarfati (eds.), *Labour Market and Social Protection Reforms in International Perspective*, London: Ashgate.
- Kongshøj Madsen, Per (2002). "Security and Flexibility: Friends or Foes? Some Observations from the Case of Denmark", paper presented at the Lyon Conference (ILO) on the future of work and social protection, Geneve: ILO.
- Kongshøj Madsen, Per (2003). "Fyrtårn eller slæbejolle? Dansk arbejdsmarkeds- og beskæftigelsespolitik og den europæiske beskæftigelsesstrategi", pp. 136-161 i Per Kongshøj Madsen og Libeth Pedersen (red.), *Drivkræfter bag arbejdsmarkedspolitikken*, København: SFI
- Kvist, Jon (2000a). "Activating Welfare States. Scandinavian Experiences of the 1990s", *Working Paper 7:2000*, København: SFI.
- Kvist, Jon (2000b). "Idealtyper og fuzzy mængdelære i komparative studier – Nordisk familiepolitik i 1990'erne som eksempel", *Reprint 4:2001*, København: SFI.
- OECD (1995). *Employment Outlook*, Paris: OECD.
- OECD (1998). *Benefit Systems and Work Incentives*, Paris: OECD.
- OECD (1999). *Employment Outlook*, Paris: OECD.
- OECD (2000). *Employment Outlook*, Paris: OECD.
- OECD (2001). *Employment Outlook*, Paris: OECD.
- OECD (2002a). *Employment Outlook*, Paris: OECD.
- OECD (2002b). *Benefits and Wages*, Paris: OECD.
- OECD (2003a). *Social Expenditure Database* på www.oecd.org.
- OECD (2003b). *Database on Labour Market Programmes* på www.oecd.org.
- Peters, B. Guy (1991). *The Politics of Taxation. A Comparative Perspective*, Oxford: Blackwell.
- Pierson, Paul (1996). "The New Politics of the Welfare State", *World Politics*, Vol. 48, No. 2, pp. 143-179.
- Pierson, Paul (2001). "Coping with Permanent Austerity: Welfare State Restructuring in Affluent Democracies", pp. 410-456 in Paul Pierson (ed.), *The New Politics of the Welfare State*, Oxford: Oxford University Press.
- Ragin, Charles C. (1994a). "Introduction to qualitative comparative analysis", pp. 299-319 in Alexander M. Hicks and Thomas Janoski (eds.), *The comparative political economy of the welfare state*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Ragin, Charles C. (1994b). "A qualitative comparative analysis of pension systems", pp. 320-345 in Alexander M. Hicks and Thomas Janoski (eds.), *The comparative political economy of the welfare state*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Scharpf, Fritz (2000). "The viability of advanced welfare states in the international economy: vulnerabilities and options", *Journal of European Public Policy*, Vol. 7, No. 2, pp. 190-228.
- Weber, Max (1971). *Makt og byråkrati*, Oslo: Gyldendal.
- Wood, Stewart (2001). "Labour Market Regimes under Threat? Sources of Continuity in Germany, Britain, and Sweden", pp. 368-409 in Paul Pierson (ed.), *The New Politics of the Welfare State*, Oxford: Oxford University Press.